משפט תיאור: שם עצם ותואר מתאימים

כיתה ב׳ | שיעור 6 מתוך 7 | רצף: קוראים כדי ללמוד: טקסט מידע על בעל חיים · ידע לשוני · 45 דקות

⬅ לפני

בשיעור הקודם התלמידים חיפשו מילים במילון וגילו שבמילון המילה כתובה ביחיד (חלזונות ← חילזון). בטקסט "הקיפוד" הם כבר פגשו צירופים כמו "קוצים חדים" ו"בטן רכה".

אחרי ➡

בשיעור הבא התלמידים יכתבו תיאור שלם של בעל החיים שבחרו היום, בשלושה עד חמישה משפטים, ויבדקו בו גם את ההתאמה בין שם העצם לתואר.

🎯 מטרה

התלמידים יכתבו משפט תיאור שבו התואר מתאים לשם העצם בזכר או בנקבה, ביחיד או ברבים.

1. התלמידים ימיינו 8 צירופים של שם עצם ותואר לארבע קבוצות (זכר יחיד, נקבה יחידה, זכר רבים, נקבה רבות), עם טעות אחת לכל היותר.
2. התלמידים ישלימו את צורת התואר הנכונה ב-5 מתוך 6 משפטים.
3. התלמידים יכתבו 2 משפטי תיאור על בעל החיים שבחרו, ובכל אחד מהם תואר המתאים לשם העצם.

מיומנות: התאמת תואר לשם עצם במין ובמספר · **כלי:** טבלת ארבע המשבצות: זכר / נקבה × יחיד / רבים · **פרקטיקה:** הוראה מפורשת; מיון כרטיסים בזוגות; כתיבה מודרכת

📌 עיגון

״הכרת הסיומות האופייניות למילים בלשון זכר ובלשון נקבה, ביחיד וברבים״

תוכנית הלימודים בחינוך לשוני – עברית (יסודי), פרק ד׳: הישגים נדרשים · הישג נדרש 8: הכרה והבנה של המערכת הלשונית · ציון דרך עד סוף כיתה ב׳

🧺 חומרים

- הטקסט "הקיפוד"
- כרטיסי צירופים לגזירה: קוץ חד, קוצים חדים, בטן רכה, אף ארוך, עיניים קטנות, רגליים קצרות, עין קטנה, ראייה חלשה
- טבלת ארבע משבצות גדולה על הלוח
- תמונות של שלושה בעלי חיים לבחירה: צב, חתול, דבורה
- דף עבודה לכל תלמיד

🔤 מושגים

שם עצם · תואר · זכר · נקבה · יחיד · רבים · משפט תיאור

⏱ מהלך השיעור

פתיחה 6 דק׳	המורה מראה תמונה של הקיפוד ושואלת: "איך הקיפוד נראה? תנו לי מילה אחת שמתארת אותו." היא כותבת את מה שהילדים אומרים: קטן, חד, רך. אחר כך היא כותבת על הלוח שני צירופים מן הטקסט: "קוצים חדים", "בטן רכה", ומסמנת בקו מתחת לתואר. היא אומרת: "המילה שמתארת נקראת תואר. היום נלמד שהתואר צריך להתאים למילה שהוא מתאר – כמו חברים שהולכים באותו צבע חולצה." **תשובות צפויות:** "הקיפוד קטן." "יש לו קוצים חדים." "הבטן שלו רכה." טעות צפויה: ילד אומר "קוצים" כמילה מתארת. המורה: "קוצים זה הדבר עצמו – שם עצם. איך הם? חדים – זה התואר."
הדגמה – אני 9 דק׳	המורה משרטטת על הלוח טבלה של ארבע משבצות: זכר יחיד / נקבה יחידה / זכר רבים / נקבה רבות. היא מדגימה בכל משבצת צירוף אחד: "קוץ חד", "בטן רכה", "קוצים חדים", "עיניים קטנות", ומקיפה את הסיומות: ־ה בנקבה יחידה, ־ים ברבים, ־ות ברבות. אחר כך היא מדגימה את המילוד: "רגליים – נשמע כמו ־ים, אבל אומרים 'רגל אחת', 'רגל ארוכה'. לכן זו נקבה, והתואר הוא קצרות: רגליים קצרות." *״אני רוצה לתאר את הבטן. אני שואלת: אומרים 'בטן אחת' או 'בטן אחד'? בטן אחת – זו נקבה. לכן גם התואר בנקבה: רכה, עם ה' בסוף. ואם יש הרבה קוצים, התואר צריך להיות ברבים: לא 'קוצים חד', אלא 'קוצים חדים'. כדי לבדוק, אני אומרת 'אחד' או 'אחת' לפני המילה.״* **תשובות צפויות:** "בטן אחת – נקבה." "קוצים זה הרבה, אז חדים." "עין אחת – אז עיניים קטנות."
תרגול משותף – אנחנו 8 דק׳	המורה אומרת צירוף שגוי, והכיתה מתקנת יחד, עם מבחן "אחד או אחת": "אף ארוכה", "רגליים קצרים", "קוצים חד", "ראייה חלש". על כל תיקון ילד אחר כותב את הצירוף המתוקן במשבצת הנכונה בטבלה שעל הלוח. **תשובות צפויות:** "אף אחד – אז אף ארוך." "רגל אחת – אז רגליים קצרות." "ראייה חלשה." טעות צפויה: "רגליים קצרים, כי יש ־ים בסוף". המורה: "בואו נגיד 'רגל' עם 'אחד' או 'אחת'... רגל אחת. אז התואר בנקבה: קצרות."
תרגול מודרך – אתם בזוגות 8 דק׳	כל זוג מקבל שמונה כרטיסי צירופים וטבלה ריקה של ארבע משבצות. הזוג קורא כל צירוף, עושה את מבחן "אחד או אחת" ומניח את הכרטיס במשבצת. אחר כך כל זוג בוחר בעל חיים אחד מבין שלוש התמונות (צב, חתול, דבורה), ומתאר אותו בעל פה בשני צירופים: אחד ביחיד ואחד ברבים. המורה עוברת ובודקת את הטבלה של כל זוג. **תשובות צפויות:** "עין קטנה – נקבה יחידה." "לצב יש שריון קשה." "לחתול יש שפם ארוך וטפרים חדים." "לדבורה יש כנפיים שקופות." טעות צפויה: "שריון קשה" מונח בנקבה, כי הילד שמע ־ה בסוף התואר. המורה: "אומרים 'שריון אחד' – זכר. והתואר 'קשה' מסתיים ב־ה גם בזכר. נבדוק תמיד את שם העצם."
עבודה עצמית – דף העבודה 9 דק׳	הילדים עובדים על דף העבודה: משימה 1 (הקפת התואר המתאים), משימה 2 (מיון צירופים בטבלה), משימה 3 (השלמת התואר בצורה הנכונה), משימה 4 (ציור בעל החיים שבחרו) ומשימה 5 (שני משפטי תיאור עליון). משימה 6 – הבחירה בין צירופים במקרים הקשים – למי שסיים. המורה יושבת עם קבוצה קטנה ועושה איתם את מבחן "אחד או אחת" בקול על כל פריט במשימה 1.
סיכום ובדיקת הבנה 5 דק׳	המורה מבקשת משלושה ילדים לקרוא משפט תיאור שכתבו, והכיתה בודקת: "התואר מתאים?" היא מסכמת: "התואר מתאים לשם העצם: זכר או נקבה, אחד או הרבה. בודקים עם 'אחד' או 'אחת'." אחר כך הילדים עונים על כרטיס היציאה. **תשובות צפויות:** "לצב יש רגליים קצרות." "לחתול יש פרווה רכה." "בודקים: אומרים פרווה אחת – אז רכה."

🤲 תמיכה

- למתקשים: כרטיסי הצירופים צבועים לפי מין (כחול לזכר, אדום לנקבה), והילד ממיין רק לפי יחיד ורבים.
- במשימה 4 הילד מקבל משפט פתיחה ("ל____ יש ____ ____.") ובוחר את התואר מתוך שתי צורות.

🚀 אתגר

- הילדים כותבים משפט תיאור עם שני תארים ("לחתול יש פרווה רכה וחמימה").
- הילדים מוצאים בטקסט "הקיפוד" צירוף נוסף של שם עצם ותואר וממיינים אותו בטבלה.

✅ כרטיס יציאה והערכה

כרטיס יציאה: השלימו את התואר בצורה הנכונה: "לחתול יש רגליים _____ (מהיר)." — **הצלחה:** "מהירות" – רגל אחת, ולכן נקבה רבות. "מהירים" נחשב טעות (ההתאמה נבדקת בשם העצם ולא בסיומת ־ים).

מה בודקים: נבדקת ההתאמה בין התואר לשם העצם במין ובמספר: בשלב המודרך – מיון הכרטיסים בטבלה; בדף העבודה – משימה 2 (מיון 8 צירופים, טעות אחת לכל היותר), משימה 3 (5 מתוך 6) ומשימה 5 (שני משפטי תיאור); כרטיס היציאה בודק את המקרה הקשה (־ים בנקבה).

קשר למדע ול-STEM: קשר טבעי למדע: תיאור של מראה בעל חיים (שריון, פרווה, כנפיים) הוא חלק מן התצפית בבעלי חיים בשיעורי המדע.

הַתֹּאַר הַאַתְאִים

כיתה ב' · שיעור 6 ברצף · דף עבודה לתלמיד

שֵׁם: ..... תַּאֲרִיךְ: .....

שָׁלוֹם יְלָדִים! תֹּאַר הוּא מִלָּה שֶׁאְתָאֶרֶת. הַתֹּאַר צָרִיךְ לְהַתְאִים לְשֵׁם הָעֶצֶם: צָכָר אוֹ נְקֵבָה, אֶחָד אוֹ הַרְבֵּה.

דֻּגְמָה: דֻּגְמָה: בֶּטֶן ← אוֹאְרִים "בֶּטֶן אַחַת" ← נְקֵבָה ← בֶּטֶן רַכָּה.

1 הַקִּיפוּ אֶת הַתֹּאַר הַאַתְאִים.

1. לְקִפּוֹד יֵשׁ אַף — אָרֹךְ — אֲרֻכָּה
2. לְקִפּוֹד יֵשׁ קוֹצִים — חַד — חַדִּים
3. לְקִפּוֹד יֵשׁ בֶּטֶן — רַךְ — רַכָּה
4. לְקִפּוֹד יֵשׁ עֵינַיִם — קְטַנִּים — קְטַנּוֹת

2 מַיְנוּ אֶת הַצֵּרוּפִים לַטַּבְלָה.

קוֹל חַד | בֶּטֶן רַכָּה | קוֹצִים חַדִּים | עֵינַיִם קְטַנּוֹת | אַף אָרֹךְ

רְאִיָּה חַלָּשָׁה | רַגְלַיִם קְצָרוֹת | חֲרָקִים קְטַנִּים

צָכָר יָחִיד	נְקֵבָה יְחִידָה	צָכָר רַבִּים	נְקֵבָה רַבּוֹת

3 הַשְׁלִימוּ אֶת הַתֹּאַר בַּצּוּרָה הַנְּכוֹנָה. ★★

1. לַצָּב יֵשׁ שִׁרְיוֹן _____ (קָשֶׁה).
2. לַצָּב יֵשׁ רַגְלַיִם _____ (קָצָר).
3. לֶחָתוּל יֵשׁ פַּרְוָה _____ (רַךְ).
4. לֶחָתוּל יֵשׁ טְפָרִים _____ (חַד).
5. לִדְבוֹרָה יֵשׁ כְּנָפַיִם _____ (שָׁקוּף).
6. לִדְבוֹרָה יֵשׁ גּוּף _____ (קָטָן).

4 צַיְרוּ אֶת בַּעַל הַחַיִּים שֶׁבְּחַרְתֶּם: צָב, חָתוּל אוֹ דְּבוֹרָה. ★★

5 כִּתְבוּ שְׁנֵי מִשְׁפְּטֵי תֵּאוּר עַל בַּעַל הַחַיִּים שֶׁבְּחַרְתֶּם. ★★★

_____

_____

_____

6 הַקִּיפוּ אֶת הַצֵּרוּף הַנָּכוֹן. ★★★

1. לְקִפּוֹד יֵשׁ | רַגְלַיִם קְצָרִים | רַגְלַיִם קְצָרוֹת |
2. לַצָּב יֵשׁ | עֵינַיִם קְטַנּוֹת | עֵינַיִם קְטַנִּים |

בְּדִיקָה עַצְמִית

☐ אֲנִי יוֹדֵעַ/ת מַהוּ תֹּאַר.

☐ אֲנִי יָכוֹל/ה לִבְדֹּק עִם "אֶחָד" אוֹ "אַחַת" אִם שֵׁם הָעֶצֶם צָכָר אוֹ נְקֵבָה.

☐ אֲנִי יָכוֹל/ה לִכְתֹּב אִשְׁפָּט תֵּאוּר שֶׁם תֹּאַר עַתְּוִים.